

Pavlík, Čeněk: *Velký obrazový atlas gotických kachlových reliéfů*. Nakladatelství Libri, Praha, 2017, 543 oldal

2017-ben jelent meg Čeněk Pavlík második kályhacsempés katalógusa a Nakladatelství Libri kiadó gondozásában. (A kötet előzménye: Pavlík, Čeněk–Vitanovsky, Michal, *Encyklopedie kachlů v Čechách, na Moravě a ve Slezsku*. Praha 2004.) A keménykötésű, közel 550 oldalas mű hatalmas gyűjtőmunka végeredményeként láthatott napvilágot.

A kötet három részre tagolódik. A kályhák és kályhacsempék általános bemutatása után a kályhacsempéket motívumok alapján csoportosítja, majd pedig a csempék katalógusa következik, a csempék rajzos megjelenítésével illusztrálva. Az első egységben a kályhák eredetéről, fejlődéséről, a gótikus kályhák felépítéséről és az egyes kályhaelemek – csempék és kályhaszemek – tipológiájáról olvashatunk rövid összefoglalót. A fejezet végét a kályhák továbbéléséről szóló rész zárja le. Bár ez a fejezet inkább a kályhák időben és térben való elhelyezéséhez és értelmezéséhez járul hozzá, jó kiindulópontja lehet a csempék kutatásának. A második egység a kályhacsempéket a motívumok alapján osztja csoportokba. A fejezet öt nagy részre tagolódik: 1. az egyházi jelenetek, 2. a mitológiai, allegorikus alakok és természetfeletti lények, 3. világi motívumok, 4. a heraldika, illetve 5. az architektonikus és növényi díszítésű csempék. Az egyes „részekben” belül alfejezetek csoportosítják tovább az egyes csempék motívumait. Az ábrázolások leírásában az ábrázolt jelenetek történeteit és eredetét vizsgálja.

A vallásos ábrázolásokhoz tartozó csempéket a „bibliai kronológia” szerint tárgyalja, az Ádám és Éva jelenetektől kezdve, az újszövetségi jeleneteken keresztül a szentek ábrázolásáig. A mito-

lógiai és allegorikus alakok között láthatjuk Krisztus szimbólumait, a gonosszal összekötött ábrázolásokat, illetve a tengeri lényeket megjelenítő csempéket. A világi ábrázolásokat a királyi, a lovagi és a hétköznapi szféra szintjein csoportosítja. Külön fejezetet képeznek a heraldikai motívumokat megjelenítő csempék, amelyek az egyházi ábrázolások mellett szinte a legnagyobb csoportot alkotják. Az utolsó részben tárgyalja az architektonikus és a növényi elemeket felvonultató csempéket. Minden fejezet végén találhatunk bizonytalanul meghatározott ábrázolásokat is.

Ezek után következik a vizsgálat alapjául szolgáló 1723 darab csempe, amelyekről rajzos dokumentációt közöl. A rajzok megfelelő nagyságban, igen részletgazdagon vannak elkészítve, de méretarány nélkül jelennek meg. Ezt a hiányt azonban a katalógusban pótolják, ahol emellett a csempe témája, keletkezése, lelőhelye, s őrzési helye is szerepel, illetve hogy hol publikálták, és az ismert analógiákat is felsorolják.

A kötet elsődleges célja a cseh kutatásban eddig megjelent gótikus kályhacsempék motívumainak összefoglalása és tipologizálása volt, amelynek nagyságát és jelentőségét már csak a kötetben megjelent 1723 darab, különböző motívumokat, vagy különböző dúcokból származó, hasonló jeleneteket ábrázoló kályhacsempék is prezentálják. A kályhacsempé-kutatás szempontjából különösen izgalmas, hogy a hasonló jeleneteket ábrázoló darabok egymás mellett szerepelnek, bár az összehasonlítást tovább segítené, ha a csempék mellett méretarány is megjelenne.

A kötet nagy hiányossága azonban, hogy sehol nem esik szó a csempék mázazásáról, agyagáról,

illetve az oldallapok kiképzéséről. Ezeket csupán azon kályhacsempék esetében lehet vizsgálni, amelyekről színes fotót is szerepeltettek a kötet végén, bár ez a felsorolt kályhacsempéknek csupán kis hányadát jelenti. Mivel a kötet elsődleges célja a jelenetek és ábrázolások csoportosítása volt, érthető, hogy a készítéstechnikai kérdésekre nem fektettek nagy hangsúlyt, azonban legalább a katalógusban megjelenhettek volna a csempék agyagáról és mázazásáról vagy egyéb felületkezelésekről szóló megfigyelések, amelyek – főkép-

pen a cseh kályhacsempé-kutatás számára – elengedhetetlenül szükségesek lennének.

Mindemellett mind a cseh, mind pedig a nemzetközi kályhacsempé-kutatás számára is jelentős kötetről van szó, amelynek jelentőségét fokozza a mű végén szerepeltetett húszoldalas irodalomjegyzék, amely a kutatók számára fontos kiindulópontja lehet a kályhák vizsgálatának.

RAKONCZAY RITA
rita.rakonczay@gmail.com